

Beszédindítást segítő játékok otthonra

Ebben a cikkben néhány olyan játékot szeretnénk adni, melyekkel fölkelthetjük gyermekünk figyelmét, érdeklődését az anyanyelve iránt, és segíthetjük a beszédindulását, beszédfejlődését.

- **Hívjuk fel figyelmét a hangokra!**
- Ha hallunk valamit, nevezzük is meg, minek a hangja volt.
- Hangot adó játékokkal (csörgő), tárgyakkal (pl. kulcs, gyufásdoboz), hangszerekkel: Szólaltassuk meg együtt, hallgassuk meg, milyen hangja van, nevezzük is meg, majd tegyük bele egy zsákba (egyszerre csak 2-3-at). Egyet szólaltassunk meg, a gyermek keresse ki a zsákból, melyiket hallotta! Utána ő is mutathat nekünk.
- **Hol szól?** Rejtsenek el zenélő játékot, ébresztő órát valahová a gyermek közelébe. Keresse meg, honnan jön a hang! Ha nehéz, először lássa is, hogy eldugjuk a tárgyat. Utána ő is rejtse el, és mi keressük meg. Adjunk ötletet, hová tegye! Pl. Tedd a vödörbe, a fotel alá, anya zsebébe, táskába stb.
- **Hangutánzás:** Utánozzák a hangját annak, aminek csak lehet. Pl. malac: ú-í, csacsi: i-á, vonat: s, kígyó: sz repülő: zs, dudálás: dudú stb.
- **Készítsenek saját kis leporellót, képeskönyvet!** elég hozzá egy nagyobb rajzlap, színes fotókarton, amiből szélesebb csíkot vágunk, és harmonikaszerűen összehajtogatjuk. Egy-egy kis oldalra egy képet ragasztunk. Ezek a képek lehetnek bármilyen színes újságból kivágott képek. A ragasztásnál segítsünk (száraz, stiftes ragasztót használjanak). Utána lehet nézegetni, mondókát mondani a képekhez. Ha még nem nevezi meg a képet, akkor 2-3 kép közül válassza ki, melyiket mondjuk, és mutassa meg.
- Gyűjtsenek képeket újságokból, és vágják körbe, majd ragasszák fel 1 nagyobb füzetbe! Lehet később egy-egy színhez keresni képeket pl. piros: eper, cseresznye, piros ruha, piros autó stb. Kérdezzünk rá, „Milyen?”
- Lehet témakörök szerint is gyűjtögetni pl. állatokat, ruhákat . enivalókat.
- **Testrészeim:** Nagy csomagolópapíron rajzolják körbe a testét, és utána egészítsék ki a hiányzó részletekkel (szem orr, száj, ruha gombjai stb.). Közben és utána is mondják el, melyik testrésze hol van, és magán is megmutathatja.

- Legyen saját kis **fotóalbuma**, ami kapcsán lehet a gyerekekről, a családtagokról, fontosabb eseményekről beszélgetni.
- **„Beszélgetős játék”**: állatokkal, játék babákkal, bábokkal játszanak el egy-egy rövid kis jelenetet. Pl. .esti fürdetés, etetés, vagy: vásárolni, orvoshoz megyünk. Rövid mondatokkal kísérik a cselekvéseket, és mondjuk el, ki mit szokott mondani.
- **Varázsoljunk!**: Zsákból, kendő alól varázsoljanak elő 3-4-5 olyan tárgyat, amit előtte együtt beleraktak. Próbálja meg kitalálni, mi van a kezében, vagy kérjük, hogy keressen meg valamit a kezével (próbáljuk megmutatni, hogy csak a kezünkkel „találjuk ki”, mi van benne)
- **Szóisméltés**: Labdagurítás vagy kockákból építés közben: minden labdagurításkor, vagy kockarakáskor mondunk 1-1 szót a gyermeknek, és neki utánunk kell mondania. Bízassuk: „Mondd te is!” Ha nem tisztán mondja, akkor mi jól megismételhetjük, az ő kiejtését még nem javítjuk!
- **Súgjunk** a gyermeknek szemtől szemben helyzetben szavakat (először rövideket, és olyan szavakat, amiket gyakrabban használunk, utána hosszabbakat is lehet). Találja ki mit súgtunk. Pl. a játékaik közül, amit elővarázsol a zsákból, azokkal ezt is lehet játszani. Utána ő is súghat nekünk. „Mondd halkán mit kérsz!”
- **Rendrakós játék**: válogassunk egy nagy dobozba pl. állatokat, és ruhákat (3-5 darabot). Tegyük az állatokat pl. egy házikóba (rajzolhatunk is egyet), a ruhákat pedig egy táskába, vagy szekrénybe. Segítsünk eldönteni, mi hová való, és a végén is nevezzük meg, hogy az egyik helyen vannak az állatok, a másikon a ruhák. „Mik ezek? Mind-mind....állatok” Lehet játszani ezt ennivalókkal, játékokkal is ugyanígy.
- Ugyanígy szétválogathatunk 2 féle színű tárgyakat is, pl. kék és piros tárgyakkal. Először kérjük meg, hogy válassza ki a piros autót, a kék babát stb. A végén a színre rá is kérdezhetünk. „**Milyen** az, ami itt van? „ Ha még nem nevezi meg önállóan, mi mondjuk pl. „Ez mind piros.”
- Etessük meg a kedvenc játékállatokat, babákat! Mindenki kapjon tálat, tányért, és kérjen a gyermektől enni. Pl. „A maci almát kér. Adj a macinak almát! Mit kapott a maci? Mit adott a macinak? „ **Mit eszik a baba?** A baba körtét eszik „, stb.
- **Pakoljunk!** Kérjük meg a gyermeket, hogy segítsen elrakni 5-6 tárgyat. Lehet dobozba, kosárba, zacskóba, tálba stb. pakolni. Ezeket is készítsük oda. Próbáljuk ki, hogy furcsa helyekre is pakoltatunk a gyermekkel. Pl. kesztyűbe, zokniba, papucsba.

Figyeljük meg, megérti-e!

Ha már mond szavakat: Kérdezzünk rá, „**Mit** raktál/ tettél a dobozba?” Ilyenkor már a tárgyesetet is használjuk: pl. babát, kockát, csibét.

- Hasonlót játszhatunk **bevásárló játékkal** is. Cseréljük a szerepeket! Egyszer a gyermek az eladó, és mi kérünk tőle tárgyakat, utána ő is kérjen tőlünk. Kérdezzünk rá: „**Mit** adtam? **Mit** kértél? **Mit** kaptál?”pl. almát, körtét stb.

- Rajzoljunk a gyermeknek egyszerőbb, nagyobb képeket, ő kiszínezheti zsírkrétával. Mondjuk, és kérdezzük Meg: „**Mit** rajzoltam?”

- **Pakoljunk megint!** Később már azt is kérdezhetjük, „**Hová** raktad a kockát? **Mibe** tetted a babát?” pl. a vödörbe, a kádba.

- **Mondókázzunk, énekeljünk, és kísérjük mozgással!**

- Sok kúszás, mászás, járás, futás, ugrás, forgás stb.

A beszédfejlődés késésének okai

- Az öröklésnek nagy a jelentősége, a gyermek családjában, főleg apai ágon sok esetben találni olyan személyeket, akiknél a beszédfejlődés késett.
- Lehet oka még olyan szülési sérülés, mely az agynak a beszédmozgásokat és a beszédmegértést irányító területeit érintette.
- Viszonylag gyakoriak a beszédfejlődési zavarral küzdők között a koraszülöttek, mivel egyrészt a koraszülöttséget okozó rendellenesség károsító hatással lehet a gyermek további fejlődésére is, másrészt a kisműlyű, éretlen újszülött szülés közben és szülés után is sérülékenyebb.
- Oka lehet még alkati is, sok esetben találkozhatunk rendellenes fekvésben született gyermekekkel.
- Súlyos testi gyengeség gyakran együtt jár a beszédkéséssel.
- Általános motoros ügyetlenség is okozhat problémákat, mivel a beszéd rendkívül finoman összerendezett mozgásokat igényel.
- Kisgyermekkori agysérülések és egyes gyermekkori betegségek is vezethetnek a beszédfejlődés késéséhez.
- Az agyi érés késése
- A beszédkésés oka lehet még a beszédnevelés elhanyagolása is, mivel a beszéd megjelenésének időpontja jobban függ a környezeti hatásoktól, mint a gyermek intelligenciájától. Ha a környezet nem, vagy alig nyújt példát az utánzásra, akkor nem fejlődik a gyermek beszéde.

A terápia területei

A foglalkozásokra általában jellemző az elfogadó légkör, a játékoság, a fejlesztés során a gyermek életkori szintjéhez igazodunk.

I. Szókincsbővítés

Ezen belül:

1. a közeli környezet gyakori tárgyai
2. a közeli környezet ritkább tárgyai

3. cselekvést, történést kifejező igék
4. többes számú főnevek
5. a távolabbi környezet tárgyai
6. számneves szószerkezetek
7. melléknevek, jelzős szerkezetek (kicsi-nagy, színek) stb.

II. Általános fejlesztés

1. kommunikációs kedv felkeltése (szemkontaktus kialakítása, beszédfigyelem felkeltése)
2. nagymozgások fejlesztése – gyakran mondókákkal, gyermekdalokkal kísérve
3. finommozgások fejlesztése – pl. mondókák kísérése kéz-és ujjmozdulatokkal
4. színek tanulása
5. hallási figyelem fejlesztése
6. téri tájékozódás fejlesztése
7. számfogalom kialakítása
8. grafomotoros készség fejlesztés – pl. papír tépése, gyürése, ragasztása, festés ujjfestékkel, vízfestékkel stb.
9. emlékezet fejlesztése látás és hallás alapján

III. A magyar nyelv *grammatikai szerkezetének* elsajátítása - melynek során a természetes beszédfejlődés menetét követjük

1. tőmondatok alkotása (pl. A baba áll.)
2. tárgyjal bővített mondatok (pl. A maci mézet eszik.)
3. helyviszonyok tanulása (pl.-ba,-be,- ban, -ben helyhatározó használata)
4. mondatok többes számú igékkel
5. részeshatározó (-nak, -nek)
6. eszközhatározó (-val, -vel)

IV. A beszéd alaki rendezése

A magyar nyelv hangjainak helyes kiejtését elkezdjük kialakítani,

- először indirekt úton, azaz hangutánzással

- majd direkt hangfejlesztéssel: azaz a tükör előtt végzett gyakorlatokkal is (beszédszervek ügyesítése, ajak- és nyelvtorna segítségével), hallási megkülönböztető gyakorlatokkal.

V. A beszédészlelés –és beszédmegértés fejlesztése

Jó esetben a beszédértés fejlődése mindig kicsit megelőzi a beszédprodukciónak fejlődését. A gyermek tehát mindig többet ért, mint amennyit mond.

Fontos azonban hogy tudjuk, van-e a gyermeknek ezen a területen lemaradása, mert e területek fejlesztése is fontos, nem csak a beszéd kivitelezésének segítése.

A **beszédészlelés** a beszédhangok, és hang-kapcsolatok felismerését jelenti. Jó működése nagyon fontos, pl. új szavak tanulásánál.

A beszédészlelést fejlesztő játék pl.:

- állathangok utánzása bábokkal, vagy állatos formaegyeztető játék kirakása közben
- „állatok megettetése”: két állat hangját mondjuk, és annak adhat „enni” a gyermek, amelyiknek a hangját hallotta éppen (pl. a kígyó sziszeg: sz, vagy a maci morog: m)
- labdázás közben szavakat mondunk (először rövidebbet, majd hosszabbat). A gyermek visszagurítja a labdát, és utánunk mondja a hallott szót. Később ugyanezt mondatokkal is játszhatjuk.

A **beszédmegértés** magába foglalja az elhangzó szavak, a szavakhoz kapcsolódó toldalékok (pl. *babát, babának, babával* stb.), a rövidebb, majd hosszabb mondatok és mesék, más szövegek megértését.

A beszédmegértést fejleszti pl. :

- bevásárló játék : mi kérünk a gyermektől bizonyos tárgyakat, vagy később azok képeit, ő pedig a kosarunkba teszi.
- rakosgató játék: A gyermek a játéktárgyakat oda teszi, ahová kérjük. Szokatlan dolgokat is mondunk. Pl. „Tedd a fát a kesztyűbe!” vagy „Rakd az asztalt a kádba!”
- megkérjük a gyermeket, hogy válassza ki, mutassa meg azt a képet, amelyikről beszélünk pl. A baba eszik. A baba sír.

VI. Szóbeli emlékezet fejlesztése

- mondókák, dalok tanulása
- mondatisméltések

- rövid történetek mesélése

A fenti területek fejlesztése egymás mellett történik, tehát egy foglalkozáson játszunk, pl. beszédkezdő-felkeltő játékot, bővítjük a gyermek szókincsét, fejlesztjük beszédértését, hallási figyelmét, nagy – és finommozgásait, új nyelvi szerkezetet „tanulunk” (pl. a tárgyeset használatát).

Felhasznált és ajánlott irodalom:

„...Hogy szebben beszéljen...” Szülőknek a beszédhibákról, OPI, Budapest, 1982.

Bittera Tiborné – dr. Juhász Ágnes: A megkésett beszédfejlődés terápiája, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1991.

Németh Erzsébet – S. Pintye Mária: Mozdul a szó..., Logopédia Kiadó, Budapest, 1995.

Tanácsadó és terápiás tájékoztató beszédhibás gyermekek szüleinek, Tárogató Kiadó, Budapest, 1994.

Meleghné Steiner Ildikó: Mit tegyek, ha nem beszél? Logopédia jegyzet I., szerk.: Kovács Emőke, Tankönyvkiadó, Budapest

Gyógypedagógiai alapismeretek, szerk.: Illyés Sándor, ELTE BGGyF, Budapest 2000.

A beszédjavító Intézmények nevelési és oktatási terve, Művelődési Minisztérium, Budapest, 1988.

Fejlődési diszfázia, szerk.: Gerebenné dr. Várbíró Katalin, BGGYTF, Budapest, 1995.

Logopédia, szerk.: Salné Lengyel Mária, Országos Közoktatási Intézet, 2004. Dr.Gósy Mária-Gráf Rózsa: Beszélgessünk a kisbabával!